

Používané prístupy k príprave a realizácii individuálneho programu pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Martin Kmet'

*Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Bratislava
kmet@vudpap.sk*

Abstrakt

Autor sa v príspevku snaží poukázať na rozdiely v prístupe pri príprave a realizácii individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré sú podľa neho dôsledkom nielen individuálneho charakteru každého prípadu, ale sú ovplyvňované aj vonkajším prostredím a osobným prežívaním všetkých aktérov procesu. Analýzou riešených prípadov na vzorke N=37 zachytáva ako zdroje napätia rodinu v 30% a školu v 24%, a charakterizuje štýl prístupu v spomínanom procese ako ochranársky v 38% vzorky, v 11% ako autoritatívny, orientovaný na výkon a úspešnosť, a v 8% považuje prostredie za patologické. Zaznamenáva aj jednotlivé činnosti poradenského pracovníka-špeciálneho pedagóga. Získané údaje ilustruje v grafoch a predkladá niekoľko záverov.

Kľúčova slova: špeciálne edukačné potreby, individuálny program, špeciálny pedagóg

Špecifiká edukačného procesu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVP) sú dnes už zastrešené zákonom č. 365/2004, ktorý predpokladá spoluprácu školy s poradenským subjektom, ako aj vypracovanie individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu (IVP) ako súčasť povinnej dokumentácie žiaka. Hovoriť o potrebe dôrazu na objektivitu diagnostického a reedukačného procesu nie je nič nové, ale faktom ostáva, že v školskej praxi sa stretávame s určitým tlakom ako školského tak aj rodinného prostredia, ktoré tiež prechádza zmenami, a sme konfrontovaní s osobným prežívaním klienta a nakoniec aj prežívaním odborníka- pedagóga, psychológa, terapeuta atď. (napr. Vančová, 1001, Učeň, 2002, Zborteková, 2004, Koubeková, 2004, Medved'ová 2004).

V praxi sa stretávame na jednej strane s prístupom, kde po jednom-dvoch diagnostických sedeniach s klientom nasleduje korešpondencia, a tým servis končí, a na strane druhej s aktívnym vstupom do celého systému (dieťa, rodina, škola, okolie) v zmysle komplexnej prípravy a včasnej depistáže, práce s rodinou, úpravou školského prostredia, tímovej práce a realizovania IVP. Jednotlivé prípady majú pochopiteľne individuálny charakter, napriek tomu v zásade môžeme pristupovať k ich riešeniu nasledovne :

1. diagnostikovanie ŠVP, príprava rodiny, školského prostredia (pedagógov aj žiakov ešte pred nástupom do školy),
2. pedagogická diagnostika, odborná intervencia, práca s rodinou a školou,
3. reedukácia a realizácia IVP.

Tento model sa však v praxi používa zriedkavo, a to predovšetkým z dôvodu reálnych limitov personálnych, odborných a materiálnych. My sme sa zamerali na pôsobiace zdroje napätia, jednotlivé činnosti špeciálneho pedagóga a rozdiely v štýle prístupu v jednotlivých prípadoch.

V našej vzorke sme analyzovali prípady detí so ŠVP vzdelávaných na bežných školách v triedach s ostatnými žiakmi(N=37).

Ako zdroj napätia sme identifikovali rodinu v 30%, školu v 24% a v ostatných prípadoch sme napätie nezaznamenali (graf 1.). Činnosť poradenského pracovníka – špeciálneho pedagóga v našom prípade sa skladala z individuálnych sedení (41%), intervencií na škole (19%), konzultácií s kolegami a tímových stretnutí (po 17%) a telefonických intervencií (6%) (graf 2.). Identifikovali sme rozdielne štýly prístupu, ktoré sme charakterizovali v 38% ako ochranársky, úzkostlivý, rozmaznávací, v 11% autoritatívny štýl, orientovaný na výkon a úspech, v 8% išlo o patologické prostredie. V 43% sme vplyv nezachytili (graf 3.).

Záver

Je potreba neustále cielene pôsobiť na postoje rodičov a pedagógov, vzdelávať ich za účelom zlepšenia rodinného prostredia a školskej klímy, ktoré môžu byť zdrojom napätia a do určitej miery negatívne ovplyvňovať proces prípravy a realizácie IVP. Práve práca v tíme môže eliminovať negatívne vplyvy okolia.

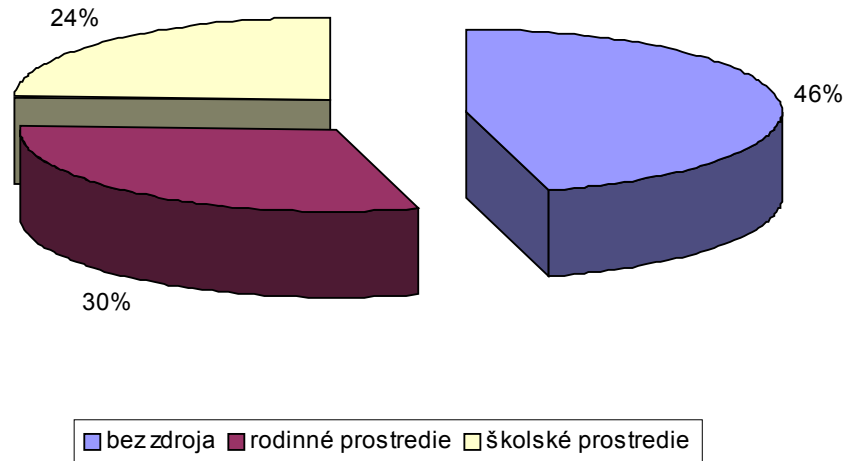
Treba systémovo reagovať na problém postavenia, v ktorom sa ocitajú zraniteľní žiaci v dôsledku tlaku, ktorý je vyvíjaný na školy v súvislosti so zlepšovaním ich vzdelávacích výsledkov, čo vytvára rastúce napätie. Je na mieste vypracovať postup monitorovania situácie žiakov a systém kontroly, ktorý by mohol prebiehajúci proces zhodnotiť (Meijer Cor J.W. red. 2002).

V praxi v podstate absentuje klasifikovanie vhodnosti-nevhodnosti integrácie pre dieťa z pohľadu prijatia a postoja spolužiakov, vrátane pedagogického personálu.

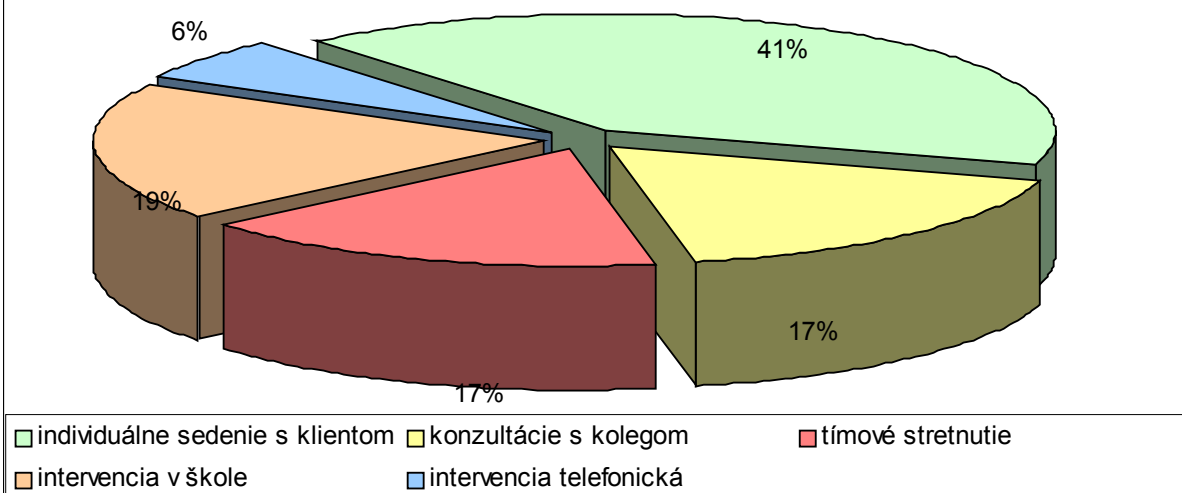
Je tu riziko, že IVP ako povinný dokument sklzáne do roviny nutnej byrokratickej výbavy čím sa minie účinku a nedôjde k očakávanému zvýšeniu kvality života detí so ŠVP.

Určitý posun nastáva v práci poradenských subjektov, ktorí by mali ako prví reagovať na vzniknuté zmeny v súvislosti s prácou v tíme a vypracovávaním IVP, a k tomu smerovať ich prípravu a vzdelávanie (Kmet', 2002).

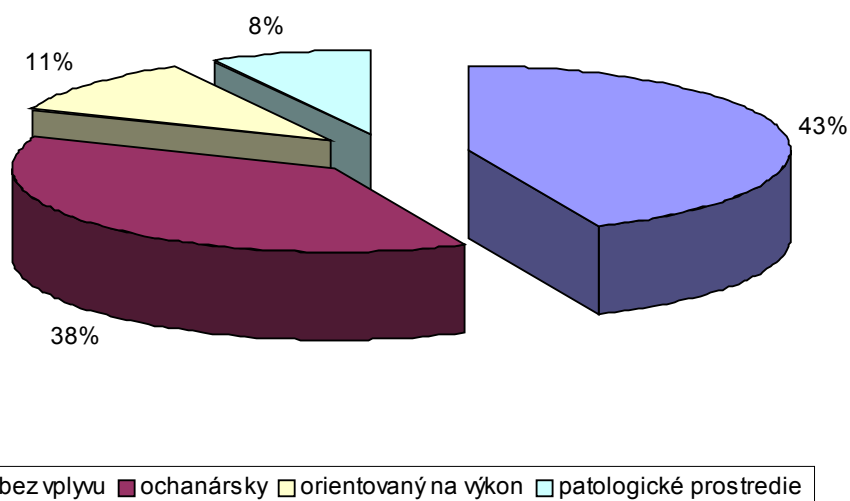
Graf 1. Zdroje napätia v jednotlivých prípadoch vzorky.

Graf 2. Zastúpenie jednotlivých činností poradenského pracovníka- špeciálneho pedagóga pri príprave a realizácii IVP.

Graf 3. Štýl prístupu v jednotlivých prípadoch vzorky.

Literatúra

KMEŤ, M. 2002. Formy medziodborovej spolupráce pri edukácii postihnutých detí integrovaných v bežných triedach ZŠ: realita a potreba. *PaPD*, 37, 2002 č.2.

MEDVEĎOVÁ, Ľ. 2004. Zdroje stresu a zdroje jeho zvládania deťmi a adolescentmi. *PaPD*, 39, 2004, č.2-3.

MEIJER, Cor J.W. (ed.). 2002. *Integrace v Evrope, Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho vzdelávania*. Praha 2002.

KOUBEKOVÁ, E. 2002. Duševné zdravie adolescentov s telesným hendikepom – osobné determinanty subjektívnej pohody. *PaPD*, 39, 2004, č.2-3.

UČEŇ, I. 2002. Individuálny sociálny status žiakov základných integrovaných škôl verus postoje k integrácii. *PaPD*, 37, 2002, č. 4.

VANČOVÁ, A. 2001. Súčasný problémy a perspektívy integrovaného (inkluzívneho) vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežných školách. *PaPD*, 2001, č.3.

ZBORTEKOVÁ, K. 2004. Niekoľko podnetov k podmienkam školskej integrácie sluchovo postihnutých z pohľadu psychológa. *Speciální pedagogika*, 3, 2004.